

opusdei.org

Franjo i Benedikt: kontinuitet ili ne?

Mons. Mariano Fazio, novi Generalni Vikar Opusa Dei, govori o diktaturi relativizma i o kulturi otpada koju su isticali i papa Benedikt XVI i sadašnji papa Franjo.

23.01.2015.

Piše Mariano Fazio, novi Generalni Vikar Opusa Dei, autor knjige "El Papa Francisco. Claves de su pensamiento"

Prošli su brojni mjeseci od izbora pape Franje kao nasljednika Benedikta XVI. Promjena stila je više nego očita, vrlo slična promjeni papinske slike koju je donio sveti Ivan XXIII, toliko drugačije od one Pia XII, ili osobnost Pavla VI – rezervirana i intelektualna – toliko drugačija od karizmatske osobnosti Dobrog Pape. Isto se dogodilo i sa svetim Ivanom Pavlom II koji je naslijedio nedavno proglašenog blaženika Pavla VI – s trideset tri dana prekida uvijek nasmijanim papom Lucianijem - , te s Benediktom XVI koji je naslijedio svetog poljskog Papu.

Promjene u stilovima pojedinog Pape posljedica je ljudskih elemenata Crkve. Primjeri prošlih desetljeća koje sam gore spomenuo dio su najpozitivnijeg povijesnog tijeka rimskih pontifikata. Raznolikost sa sobom donosi bogatstvo jer stil određene osobe vrlo je povezan s

njihovom idiosinkrazijom i kulturnim tradicijama koje su oblikovale njihovu osobnost. Nedavno je Crkvu obogatila slavenska tradicija Karola Wojtyła, tradicija središnje Europe Josepha Ratzingera, te sada latinoamerička tradicija Jorgea Maria Bergoglia.

S točke gledišta individualne karizme, poznati američki novinar John Allen riskirao je glazbenom usporedbom: Ivan Pavao II je "rock and roll", Benedikt XVI je "klasična glazba", a Franjo je "folk". Također, izbjegavajući bilo kakve isključive osjećajnosti, znamo da je Ivan Pavao II imenovao Jorgea Bergoglia biskupom i kardinalom, da je Benedikt hvalio njegov očinski duh, a da je Franjo na svom zidu u Argentini imao sliku njemačkog Pape.

Koliko Franjo brine i časti svoga prethodnika, zaista je vrijedno

divljenja. O ovome mogu osobno svjedočiti. U kolovozu 2008.godine zajedno sam s tadašnjim kardinalom Bergogliom pošao na kratku šetnju Buenos Airesom. Tijekom šetnje rekao mi je da se kod Benedikta XVI najviše divi njegovoj poniznosti i njegovom učenju. Sjetio sam se tih riječi nakon što je Ratzinger odstupio i shvatio sam koliko su istinite: Benedikta će uistinu pamtiti po njegovoj poniznosti i učenju.

Promjena stila i osobnih veza punih brižnosti i poštovanja prema Benediktu XVI jasni su u Franjinim i riječima i djelima. Međutim, što možemo reći o trenutnom pontifikalnom magisteriju, poštivajući prethodni? Imaju li kultura otpada i diktatura relativizma išta zajedničko?

Diktatura relativizma

U ponedjeljak, 18.travnja
2005.godine, kardinal Joseph

Ratzinger predvodio je Misno slavlje na otvorenju konklave na kojoj će biti izabran nasljednik Ivana Pavla II. U svojoj je propovijedi tadašnji Dekan kardinalskog zbora istaknuo koje su kulturalne okolnosti s kojima se budući Papa treba suočiti... bez da je znao da zapravo govori o sebi. U ključnom je dijelu rekao: „Koliko smo krila doktrine upoznali posljednjih desetljeća, koliko ideoloških struja, kolikih načina razmišljanja. Maleni brod misli brojnih kršćana često su nabacivali ti valovi – nosili ih od jednog ekstrema do drugog: od marksizma do liberalizma, čak i libertinizma; od kolektivismu do radikalnog individualizma; od ateizma do teškog religijskog misticizma; od agnosticizma do sinkretizma i tako dalje. Svakoga dana izviru nove sekte te se obistinjuje ono što sveti Pavao govori o prevarantima koji nastoje ljude uvući u grijeh (usp. Efe 4: 14).

Danas, čvrsto vjerovati u ono što naučava Vjeronanje Crkve često se etiketira kao fundamentalizam. Različiti relativizmi, kojima se „prepuštamo da nas vode sad amo sad tamo, kako puhne kakav vjetar doktrine“, dovode nas do zaključka da se jedino stavom možemo nositi s modernim vremenima. Izgrađujemo diktaturu relativizma koja ništa ne prepoznaje kao definitivno i čiji je jedini cilj vlastiti ego i vlastite želje."

Diktatura relativizma, ili u svojoj pozitivnoj formi, potreba i hitnost za ponovnu uspostavu povjerenja u mogućnost za spoznanje istine kroz vjeru i razum u pluralnom društvu, bila je u središtu prošlog pontifikata. Poznati govori održani u Ratisboni, Westminster Hallu, i Bundestagu veličanstven su dokaz ovog zanimanja i brige, uzdižući ideju zdravog laicizma, nadilazeći laicizam i fundamentalizam.

Relativizam je kriza istine jer smatra da ljudsko biće nije u stanju spoznati istinu, univerzalnu etiku, osnove ideje koje su svima zajedničke bez obzira na povijesne ili kulturološke aspekte. Ovo nije tema isključivo rezervirana za logiku ili filozofiju. To je generalni stav prema velikom izazovu istine. To je ispunjenje Isusovih riječi: „istina će vas osloboditi“ te se istina gleda kao vrh koji ograničava naše mogućnosti i naš osobni razvoj, ili, kolektivnu, kulturološki napredak. Ovako gledano, istina je ograničavajući faktor našeg kreativnog potencijala. Međutim, da bi bili sposobni izgraditi nešto što traje, istina je neophodna kao čvrsti oslonac društvenog i individualnog kreativnog razvoja. Što je temelj jači, to veća može biti građevina, s više mogućnosti, većom slobodom za projekte, ideale, prijedloge. Istina, na ovakav način gledano, temelj je napretka i inovacija.

Ponekad, postoji rizik gledanja na čovječanstvo kao na „staklenu kuću koja sudi i kategorizira ljude“ – riječi su Pape Franje prilikom zaključivanja biskupske sinode o obitelji. Međutim, u govoru u La Sapienza u Rimu, Benedikt citira svetog Augustina na temu da sama teoretska istina – sa svim njezinim apstraktima, sudovima i klasifikacijama – vodi prema tuzi te da se potpuna istina sastoji od spoznaje o onome što je dobro i, prema tome, „istina nas čini dobrima“, te nas vodi u milosrđe i prihvaćanje drugih.

Kultura otpada

Franjo, s druge strane, razvio se s druge perspektive koju sam naziva „kulturom otpada“: društva koje odbacuje bolesne, stare i mlade, jer je fokusirano samo na sebe, stjecanje čim veće svote novca, zadovoljstva i moći. U Evangelii Gaudium kaže:

naspram radosti susreta s Isusom, „velika je opasnost u današnjem svijetu konzumerizam, izolacija i strah nastao u spokojnom, ali ipak gramzivom srcu, grozničavim traženjem zadovoljstava, te iz otupjele savjesti.“

Prema tome, opet se susrećemo s diktaturom cenzure, iako ovaj put ne radi se o cenzuri ideala već materijalnoj cenzuri: „Rat za sveti gral se nastavlja i to na nov i nemilosrdan način u idolopoklonstvu prema novcu te u diktaturi neosobne ekonomije kojoj nedostaje istinska ljudska svrha.“ Ovakav tip diktature čovjeka svodi na „jednu od njegovim potreba: potrošnju“, nešto što bi se moglo povezati s onim što je papa Benedikt XVI smatrao „vlastitim egom i željama“.

Franjo osuđuje patnje koje prolazi ljudsko dostojanstvo i to ne apstraktno već patnje siromašnih i

marginaliziranih. Mислеći na ostatke europskog svijeta koji odbacuje afričke imigrante u Lampedusei; marginalizirane u velikim rastućim gradovima koji se gomilaju u jadnim straćarama, šupama ili kolibama; žrtve novog oblika ropstva poput trgovanja ljudima, djece-vojnika ili tužne priče onih zarobljenih u paklu droge. Ovaj proročki plač odzvanja u ušima svijeta i javljaju se glasine o Nobelovoj nagradi dok ga brojne novine i časopisi stavljaju na svoje naslovne stranice. Međutim, idolopoklonstvo prema materijalnim stvarima ostaje netaknuto jer ga duboki korijeni čine jakim.

U ekskluzivnom intervjuu s Henriqueom Cymermanom, Franjo iskreno iznosi socijalne posljedice ovakvog idolopoklonskog stava: „Pali smo u grijeh idolopoklonstva, i to prema novcu. Ekonomiju pokreće neprestana težnja za više i paradoksalno stvara kulturu otpada.

Odbacuju se mladi limitirajući broj rođene djece. Također se odbacuju i stari jer više nisu potrebni, više ne doprinose, pasivna su klasa. A odbacujući mlade i stare, odbacujemo i budućnost jer mladi su ti koji svojom snagom vuku naprijed, a stari su ti koji nam daju mudrost, imaju sjećanja i prenose ih na mlade (...) Odbacujemo cijelu generaciju kako bi održali ekonomski sustav koji sam više ne drži vodu, sustav koji, da bi preživio, treba ratovati kao što su to veliki vladari uvijek i činili (...) Ovakav nas način udaljava od bogatstva koje leži u različitostima i od dijaloga između ljudi."

Ljudi su hrana za sustav. Ova nas slika podsjeća na film „Matrix“, gdje su ljudi zapravo baterije za veliku električnu napravu koja je postigla stanje samosvijesti. Mnogi od njih žive u lažnom svijetu koji ispada da je udoban zatvor. Max Weber, na početku dvadesetog stoljeća, opisao

je tržište kojem nedostaju vrijednosti kao željezni kavez.

Dvije strane iste stvarnosti

Ove dvije vrste diktatura koje su Pape osudili, u isto su vrijeme različiti aspekti iste stvarnosti. U jednom važnom govoru u prvim danima svojeg pontifikata diplomatskim tijelima u Svetoj Stolicu, Franjo je povezo svoju brigu za siromašne i Benediktovo učenje o istini. Prvo je rekao: „Kao što znate, brojni su razlozi zašto sam izabrao ime Franje Asiškog, poznatog lika i daleko izvan granica Italije i Europe, čak i među onima koji nisu katoličke vjere. Jedan od prvih razloga bio je Franjina ljubav prema siromašnima. Koliko je još uvijek siromašnih u svijetu! I kakvu veliku patnju prolaze! Nakon što je veliki Franjo Asiški dao primjer, Crkva u svim krajevima svijeta uvijek je nastojala brinuti i paziti na one koji pate od

neimaštine, i mislim da u brojnim svojim zemljama možete svjedočiti velikodušnoj aktivnosti kršćana koji se posvećuju pomaganju bolesnima, siročadi, beskućnicima i svim marginaliziranima, nastojeći učiniti društvo humanijim i pravednijim mjestom.“

Nakon što je još jednom opisao problem kulture otpada, u sljedećem odlomku povezuje se s prethodnim poglavarom: „Ali postoji još jedan oblik siromaštva! To je duhovno siromaštvo našeg vremena, koje osobito ozbiljno pogađa takozvane bogate zemlje. To je ono što je moj ljubljani prethodnik Benedikt XVI nazivao „tiranijom relativizma“, koja svakoga čini svojim vlastitim kriterijem i ugrožava ljudsku koegzistenciju. I to me dovodi do drugog razloga izbora ovog imena. Franjo Asiški nam je govorio da trebamo raditi na izgradnji mira. Ali nema istinskog mira bez istine! Ne

može biti pravoga mira ako svatko ima svoje kriterije, ako svatko uvijek može ekskluzivno izmišljati svoja prava, bez da u isto vrijeme misli na dobro drugih, svih, na temelju prirode koja povezuje sva ljudska bića na ovoj zemlji.“

Nema mira, nema mogućeg napretka, ako ljudi ne brinu za dobro drugih. Ivan Pavao II to je sažeo u povijesnoj frazi „mir je rad solidarnosti“, čime se nastavio na svoje prethodnika Pija XII i Pavla VI koji su tvrdili „mir je rad pravde“ i „razvoj je novo ime mira“.

Povezanost u izjavama magisterija temelji se na osnovnim principima ljudskog dostojanstva: svijet gdje bratstvo pobjeđuje može se izgraditi tek na davanju sebe drugima.

Prema tome, sadašnje društvo treba nanovo otkriti – kako bi se nadvladala kriza siromaštva i vrijednosti koje već godinama živimo

- svoju najdublju istinu: potpuno poštovanje prema ljudskim pravima svakog pojedinca, koji je svaki jedinstven. Bez ovakvih temelja, pojedinci će se koristiti kao oruđa sebičnih razloga drugih ljudi, i ljudska će se bića iskorištavati mjesto da ih se poštuje, smatrat će se stvarima koje se mogu odbaciti kada nam više nisu korisni.

Mislim da se papa Franjo neprestano poziva na relativizam kroz podizanje molbe izražene preko osuđivanja izravnih posljedica relativizma: kulture moći, kulture otpada i indiferentnosti, birokraciju vjere. Naspram ovoga, on potiče kulturu susreta i predanja.

U Evangelii Gaudium opisuje „miran rast relativizma koji dovodi do općeg osjećaja dezorijentiranosti.“ Dalje objašnjava: „Ovaj praktični relativizam sastoji se u djelovanju kao da bog ne postoji, donoseći

odluke kao da siromašni ne postoje, postavljanju ciljeva kao da drugi ne postoje, radeći kao da ljudi koji nisu upoznali Evanđelje ne postoje.“ Drugim riječima, to znači živjeti „životni stil jedi, pij i vjenčaj se“ kao mračni rezultat prividne autonomije koja poriče odgovornost prema poštovanju drugih. Nasuprot toga, uzdiže se etika Martina Bubera, podsjećajući nas da smo „čuvari naše braće“, da postoje bratske veze koje nas povezuju, da nismo izolirani pojedinci koji smiju misliti samo na svoj „ego i svoje želje“. Pozvani smo na milosrđe koje izgrađuje opće dobro, na caritas in veritate – socijalna enciklika Benedikta XVI – ljubav u istini.

Zaključujem, može se činiti tužnim da Benedikt ističe da bez istinskih temelja svijetu nedostaje njegovo ime i sve je kontrolirano ljudima koji s na moći: siromašni i slabi nemaju pristup dostojanstvu, nema

vrijednosti koje bi podupirale njihove tužbe.

Franjo, na sebi svojstven način, osobito snažno osuđuje pravo ime relativizma – „kulturu otpada“ – te osuđuje trijumf moći i novca nad dostojanstvom, nad onim što je istinski ljudsko, nad istinom. To su koraci u istom smjeru, dva aspekta iste stvarnosti, koji nas pozivaju da budemo puni ljubavi i sebedarja, da opraštamo, da budemo velikodušni.

Anegdota

Želio bih ovaj članak završiti jednom anegdotom. Prije otprilike mjesec dana imao sam veliko zadovoljstvo posjetiti Papu u Santa Marti. Primio me kao što bi otac primio sina.

Ohrabren ovom atmosferom bratstva, pitao sam ga da potvrdi ideju koju ja, zajedno s drugim intelektualcima iz Argentine, razmatram i koja ukratko govori da je kultura otpada posljedica diktature

relativizma. Franjo je sa smiješkom odgovorio (ovo očito nisu njegove doslovne riječi): upravo tako. Ako nema istine, ostaju samo osobni interesi, što dovodi do neizbježnog odbacivanja slabih. I opet je spomenu nezaposlenost tolikog velikog broja mladih u Europi koja ga toliko zabrinjava.

Neki kažu da je papa Benedikt govorio glavi, a da Franjo govori srcu. Ujedinimo se u ovom kontinuitetu, jer onaj tko nema glavu poprilično je užasan, a onaj koji nema srca, još je i gori.

Objavio španjolski časopis Palabra.